

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету
техногенно-екологічної безпеки

Олександр МЕТЄЛЬОВ

29 серпня 2022 р.

ПРОГРАМА

навчально-виробничої практики
здобувачів вищої освіти НУЦЗ України
3-го курсу навчання
на посаді еколога, інженера-еколога, організатора природокористування

Харків – 2022 р.

Розробники програми:

Завідувач кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки к.т.н.
доцент Сергій АРТЕМ'ЄВ

Доцент кафедри охорони праці техногенно-екологічної безпеки О.В. Бри-
гада, викладач О.В. Ільїнський.

Рецензент:

Доцент кафедри моніторингу довкілля та природокористування ННІ еко-
логії ХНУ ім. В.Н. Каразіна к.військ.н., доцент Едуард КОЧАНОВ

Програму навчально-виробничої практики професійно-обов'язкового
компоненту за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти галузі знань
10 «Природничі науки» спеціальності 101 «Екологія» (для здобувачів вищої
освіти, які навчаються на 3 курсі) рекомендовано протоколом засідання кафед-
ри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки, протокол № 2 від
29.08.2022 р., затверджено рішенням вченої Ради факультету техногенно-
екологічної безпеки, протокол № 2 від 29.08.2022 р.

Завідувач кафедри охорони праці
та техногенно-екологічної безпеки
к.т.н доцент Сергій АРТЕМ'ЄВ

29 серпня 2022 року

ВСТУП

Програма навчально-виробничої практики здобувачів вищої освіти НУЦЗ України відпрацьована відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 101 «Екологія» (освітня програма – «Екологічна безпека»).

Предметом навчально-виробничої практики є вимоги наказу МНС України № 461 від 01.12.2003 року «Про затвердження положення про організацію та проведення практичної підготовки курсантів, студентів (слухачів) вищих навчальних закладів МНС України». Ця програма містить загальні положення щодо організації та проведення, практичної підготовки здобувачів вищої освіти у процесі придбання, закріплення і вдосконалення одержаних здобувачами вищої освіти – майбутніми фахівцями-екологами теоретичних знань, формування у них професійних умінь та навичок для виконання майбутніх функціональних обов'язків.

Міждисциплінарні зв'язки: навчально-виробнича практика здобувача вищої освіти є одним з етапів процесу підготовки здобувачів вищої освіти факультету техногенно-екологічної безпеки, професійно-обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 101 «Екологія» (екологічна безпека) і проводиться після вивчення теоретичної частини освітньо-професійної програми на 3-му курсі навчання.

I. Мета та завдання навчально-виробничої практики

1.1. Метою проведення навчально-виробничої практики (далі – практики) під час підготовки здобувачів вищої освіти у Національному університеті цивільного захисту України, які навчаються за освітнім ступенем «бакалавр» за спеціальністю 101 «Екологія» (освітня програма – «Екологічна безпека») є закріплення здобувачами вищої освіти набутих знань, формування у них знань щодо практичної діяльності та особливостей функціонування державної системи охорони навколишнього природного середовища, закріплення та актуалізація умінь та практичних навичок щодо аналізу екологічного стану об'єкту дослідження для подальшої самостійної практичної роботи.

1.2. Основними завданнями практики є:

- формування і вдосконалення у здобувачів вищої освіти професійних практичних навичок і вмінь;
- прищеплення здобувачам вищої освіти інтересу до обраної професії фахівця-еколога;
- одержання здобувачами вищої освіти практичних навичок роботи на посаді фахівця-еколога;
- виховання розуміння необхідності постійного удосконалення знань та творчого застосування їх у практичній діяльності;
- глибоке і всебічне вивчення ділових і моральних якостей здобувачів вищої освіти для раціонального їх використання у практичній роботі.

Відповідно до «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» (Наказ Міністерства освіти України № 93 від 08.04.1993 р.) навчально-виробнича практика здобувачів вищої освіти є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки спеціалістів у закладах вищої освіти і проводиться на оснащених відповідним чином базах практик, а також на підприємствах, в організаціях та установах різних галузей економіки.

Навчально-виробнича практика здобувачів вищої освіти передбачає безперервність та послідовність її проведення під час одержання потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до навчання за освітнім ступенем «бакалавр».

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у НУЦЗ України зміст і послідовність проведення практики визначається програмою практики, яка для майбутніх фахівців освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 101 «Екологія» (освітньо-професійна програма – «Екологічна безпека») розробляється кафедрою охорони праці та техногенно-екологічної безпеки відповідно до навчального плану та освітньо-професійної програми зазначеної спеціальності.

У результаті проходження практики формується та закріплюється блок компетентностей, які визначено освітньо-професійною програмою зазначеної спеціальності.

II. ВИД, БАЗИ ТА ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Навчально-виробнича практика здійснюються відповідно до вимог наказу МОН України від 8.04.1993 р. № 93 зі змінами, внесеними відповідно до наказу МОН від 20.12.1994 р. № 351 та наказу МНС України від 1.12. 2003 р. № 461 «Про організацію та проведення практичної підготовки курсантів, студентів (слухачів) вищих навчальних закладів МНС України».

Навчально-виробнича практика здобувачів вищої освіти відбуваються на базах практик, які мають відповідати вимогам зазначеної освітньої програми.

Здобувачі вищої освіти можуть особисто обирати для себе місця проходження практики і пропонувати його для використання. З базами практик (підприємствами, організаціями, установами будь-яких форм власності) НУЦЗ України завчасно укладає договори (угоди) на їх проведення за встановленою формою та за необхідності надсилає листи узгодження.

Вид, бази та час проходження навчально-виробничої практики під час підготовки у НУЦЗ України фахівців освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 101 «Екологія» (освітня програма – «Екологічна безпека») наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Вид, бази та час проходження навчально-виробничої практики

№ з/п	Вид практики	База практики	Час проходження	Форма контролю
1.	Навчальна практика на посаді фахівця-еколога	Підприємства, організації, установи	6 семестр	диф.залік

III. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Відповідальність за організацію, проведення і контроль проходження практики здобувачами вищої освіти під час підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 101 «Екологія» (освітня програма – «Екологічна безпека») покладається на керівництво НУЦЗ України.

Навчально-методичне забезпечення і підготовку програми практики забезпечує кафедра ОП та ТЕБ. Організаційні питання, які пов'язані з проведенням практики здобувачів вищої освіти під час підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 101 «Екологія» (освітня програма – «Екологічна безпека») визначаються наказом ректора університету.

Напередодні проведення практики зі здобувачами вищої освіти та керівником практики від кафедри ОП та ТЕБ завідувачем кафедри ОП та ТЕБ проводиться нарада-інструктаж, на якій доводиться наказ щодо проведення практики з зазначеною категорією здобувачів вищої освіти та проводиться цільовий інструктаж з організаційних питань та безпеки праці.

Під час проведення інструктажу завідувачем кафедри ОП та ТЕБ звертається увага на порядок заповнення складових щоденника практики (додаток 1).

У календарному графіку проходження практики (складова щоденника) здобувач вищої освіти повинен зазначити усі завдання, які визначено програмою практики, та відмітити їх виконання щотижнево.

Робочі записи під час практики – це матеріал звіту, який формується здобувачем вищої освіти під час виконання завдань практики та захищається перед комісією після завершення практики за кожним з пунктів (складова щоденника).

Сторінка щоденника – «Відгук і оцінка роботи здобувача вищої освіти на практиці» – це зміст характеристики представника підприємства щодо питань виконання здобувачем вищої освіти завдань навчальної практики. Вона підписується представником підприємства та на ній ставиться печатка підприємства (установи, організації).

За результатами виконання завдань навчальної практики здобувач складає звіт (додаток 2) за встановленою формою та підписує його у представника підприємства.

У подальшому керівником практики здійснюється більш конкретизована постановка завдань з проведення практики. Загальне керівництво практикою здобувачів вищої освіти здійснює керівник практики, який призначається нака-

зом ректора НУЦЗ України з числа науково-педагогічних працівників кафедри ОП та ТЕБ.

Керівник практики (від кафедри ОП та ТЕБ) зобов'язаний:

– перед початком практики надати до деканату факультету ТЕБ відповідні відомості про кожного здобувача вищої освіти відносно місць проходження практики для складання наказу ректора;

– повідомити здобувачам вищої освіти про систему звітності з практики та порядок підтримання зворотного зв'язку під час проходження практики;

– організувати контроль відвідування здобувачами вищої освіти баз практики, виконання ними правил внутрішнього трудового розпорядку шляхом спілкування з ним та представниками підприємства за наданими контактними телефонами;

– після прибуття здобувача вищої освіти до університету у складі комісії прийняти залік з проходження практики;

– доповісти завідувачу кафедри про результати проведення практики (із зауваженнями і пропозиціями щодо покращення практик здобувачів вищої освіти), представити підсумкові звітні документи.

Під час проходження здобувачами вищої освіти навчально-виробничої практики на керівників підприємств бази практики покладається:

– призначення безпосередніх керівників практики з числа підлеглих працівників;

– ознайомлення здобувачів вищої освіти з режимом роботи підприємства;

– ознайомлення здобувачів вищої освіти із завданнями і функціями підприємства, його структурою, розпорядком, правилами безпеки праці;

– представлення здобувачів вищої освіти працівникам підприємства, роз'яснення їх статусу, ролі та завдань під час проходження практики.

Під час проходження здобувачами вищої освіти навчально-виробничої практики на безпосередніх керівників практики від підприємства покладається:

– створення для здобувачів вищої освіти умов, необхідних для виконання програми практики (організація робочого місця, надання необхідних матеріалів, літератури, інформаційних джерел);

– контроль за виконанням здобувачами вищої освіти у повному обсязі заходів, відображених у програмі практики;

– щоденний облік та оцінювання роботи здобувачів вищої освіти, контроль за виконанням програми практики, контроль ведення щоденників;

– залучення здобувачів вищої освіти до контрольних заходів, які проводяться під час проходження практики (аудитів, перевірок, нарад та ін.);

– проведення індивідуально-виховної роботи з здобувачами вищої освіти;

– аналіз роботи здобувачів вищої освіти та, за необхідності, надання їм допомоги задля успішного виконання заходів, передбачених програмою практики;

– після завершення проведення практики надання здобувачам вищої освіти характеристик щодо підсумку їх діяльності під час практики (або оформлення відгуку, складова щоденника) та затвердження звіту виконання завдань практики (додаток 2).

Бази навчальної практики в особі їх керівників разом з керівництвом НУЦЗ України несуть відповідальність за організацію, якість і результати практики здобувачів вищої освіти.

IV. ОBOB'ЯЗКИ І ПРАВА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Під час підготовки та проходження навчально-виробничої практики здобувач вищої освіти зобов'язаний:

– роздрукувати щоденник практики, заповнити його відповідно до змісту програми практики (календарний план), ознайомитися зі змістом програми практики та своєчасно прибути на базу практики;

– відрекомендуватися керівнику підприємства та відповідного підрозділу підприємства бази практики та ознайомити їх з програмою практики;

– вивчити план роботи, завдання, які стоять перед підрозділом, розпорядок дня, ознайомитись із функціями, обов'язками фахівця-еколога;

– відповідно до програми практики скласти план на весь термін проходження практики і подати його на затвердження керівнику практики від підприємства;

– ретельно та якісно проводити кожний із заходів, сумлінно виконувати усі службові доручення, відображати виконані заходи у щоденнику практики;

– дотримуватися розпорядку дня, встановленого у підрозділі, та виконавчої дисципліни;

– проявляти організованість, ініціативу, дотримуватись вимог законодавчих та нормативних актів України, виявляти повагу до наставників;

– вивчати керівні і нормативні документи, що стосуються особливостей професійної діяльності фахівця-еколога;

– за необхідності, брати участь у громадському житті колективу підрозділу за місцем проходження практики;

– особисто дотримуватись правил безпеки праці.

По завершенню проходження практики здобувач вищої освіти зобов'язаний:

– заповнити щоденник практики з відповідним звітним матеріалом;

– підготувати звіт з практики (окрема складова, додаток 2);

– отримати від керівника практики на підприємстві характеристику про виконання завдань практики (окремо або як відгук, складова щоденника) з печаткою підприємства у 2-х екземплярах, один – у щоденнику та один на окремому аркуші А4;

– протягом 3 діб після завершення практики прибути до університету, представити необхідні звітні документи та захистити залік з практики.

Здобувач вищої освіти має право:

- знайомитись зі службовими документами в обсязі завдань, визначених програмою переддипломної практики (з дозволу керівника підрозділу);
- складати за дорученням керівника практики певні документи;
- користуватись лабораторними приладами, технічними та іншими засобами, наявними у підрозділі місця проходження практики, службовою та довідковою літературою, інвентарним майном (з дозволу керівника підрозділу).

**V. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ
НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ**

Навчально-виробнича практика здобувачів вищої освіти завершується захистом у формі диференційного заліку перед комісією, яка призначається наказом ректора. До складу комісії входять – керівник практики від кафедри ОП та ТЕБ, інші науково-педагогічні працівники кафедри, визначені наказом ректора університету і, за можливості, представники бази практики (підприємства, організації, установи).

Комісія приймає диференційний залік у здобувачів вищої освіти протягом 3 діб після початку нового семестру навчання. Здобувач вищої освіти отримує залік з практики, виходячи з характеристики безпосереднього керівника практики та захисту звіту.

Критерії оцінювання практики наведено у таблицях 5.1 та 5.2.

Таблиця 5.1 – Критерії оцінювання практики (за складовими)

Складові оцінювання	Бали
1. Захист звіту:	80
Виконання завдань практики	30
Оформлення звіту (правильність та якість)	10
Виступ з доповіддю на захисті практики	10
Презентація результатів	5
Відповіді на запитання	15
Наявність копій документів щодо природоохоронної діяльності бази практики	10
2. Характеристика керівника практики від підприємства:	20
- позитивна;	До 20
- із зауваженнями;	До 15
- негативна.	0
Загальна сума балів	100

Таблиця 5.2 – Оцінювання практики

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Диференційний залік
90-100	A	відмінно

(та вище з урахуванням не- обов'язкових завдань)		
80-89	B	добре
65-79	C	
55-64	D	задовільно
50-54	E	
35-49	FX	незадовільно
1-34	F	

Оцінка за практику вноситься до заліково-екзаменаційної відомості та індивідуального плану здобувача вищої освіти за підписами членів комісії. Копії документів з підприємства, які підтверджують вивчення здобувачем вищої освіти документації та виконання ним завдань практики, є бажаним, але не обов'язковим елементом захисту практики. Їх наявність дозволяє отримати додаткові бали під час виставлення підсумкової оцінки за залік.

Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин, до повторного проходження практики протягом поточного навчального року не допускається. Здобувачу вищої освіти, який не виконав програму практики за поважних причин, може бути надане право проходження практики за рахунок канікулярної відпустки у строк до 30 серпня поточного року.

Здобувач вищої освіти, який отримав негативну оцінку комісії з практики, відраховується з НУЦЗ України. Загальні підсумки проходження навчально-виробничої практики та заходи щодо її подальшого вдосконалення обговорюються на засіданнях кафедри ОП та ТЕБ та методичної ради НУЦЗ України не менше 1 разу протягом навчального року.

VI. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

№ з/п	Робота для виконання	Звітний матеріал
1.	Ознайомитись з:	
1.1	функціональними обов'язками посадових осіб служби охорони навколишнього середовища підприємства;	Відмітка у щоденнику Дані звіту
1.2	організаційною та виробничою структурою підприємства та перспективами її розвитку;	Відмітка у щоденнику Дані звіту
1.3	нормативними і методичними матеріалами з охорони навколишнього середовища;	Відмітка у щоденнику Дані звіту
1.4	порядком обліку і складання звітності з охорони навколишнього середовища;	Відмітка у щоденнику Дані звіту

1.5	технологічними процесами і режимом виробництва, їх впливом на стан довкілля;	Відмітка у щоденнику Дані звіту
1.6	засобами контролю відповідності технічного стану устаткування установи вимогам охорони навколишнього середовища;	Відмітка у щоденнику Дані звіту
1.7	Передовим досвідом у сфері охорони навколишнього середовища та збалансованого природокористування.	Відмітка у щоденнику Дані звіту
2.	Вивчити:	
2.1	Положення про природоохоронну роботу установи	Відмітка у щоденнику Дані звіту
2.2	Зміст плану природоохоронних заходів на поточний рік та звіт про виконання плану за попередній рік	Відмітка у щоденнику Дані звіту
2.3	Посадову інструкцію фахівця з охорони навколишнього середовища	Відмітка у щоденнику Дані звіту
3.	Взяти участь у:	
3.1	заходах контролю за додержанням на підприємстві вимог екологічного законодавства, інструкцій і нормативів з охорони навколишнього середовища;	Відмітка у щоденнику Дані звіту
3.2	перевірці відповідності технічного стану устаткування вимогам охорони навколишнього середовища та збалансованого природокористування або інших заходах з забезпечення екологічної безпеки бази практики;	Відмітка у щоденнику Дані звіту
3.3	розробці встановленої звітності щодо виконання заходів з охорони навколишнього середовища та збалансованого природокористування;	Відмітка у щоденнику Дані звіту
3.4	розробці проектів перспективних і поточних планів з охорони навколишнього середовища або інших видах природоохоронної діяльності підприємства	Відмітка у щоденнику Дані звіту
4.	Практично виконати:	
4.1	консультування з окремими працівниками з питань охорони навколишнього середовища та збалансованого природокористування;	Відмітка у щоденнику Дані звіту
4.2	аналіз стану виконання плану природоохоронних заходів на поточний рік;	Відмітка у щоденнику Дані звіту
4.3	аналіз результатів (висновків) перевірок діяльності установи державними контролюючими органами (за останні 2 роки);	Відмітка у щоденнику Дані звіту
4.4	аналіз інформації про застосування до установи штрафних санкцій, в т.ч. пов'язаних з перевищенням встановлених гранично допустимих норм викидів у атмосферу, воду, неналежну утилізацію відходів ін.	Відмітка у щоденнику Дані звіту

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ЩОДЕННИК НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

(вид практики)

здобувача вищої освіти

(прізвище, ім'я, по батькові)

Факультет

техногенно-екологічної безпеки

Кафедра

охорони праці та техногенно-екологічної безпеки

Освітній ступінь

бакалавр

Спеціальність 101 «екологія» (освітньо-професійна програма – «Екологічна безпека»)

3 курс, група (номер групи) _____

Здобувач вищої освіти

(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув до підприємства, організації, установи

Печатка

підприємства, організації, установи

«   »   2022 року (дата прибуття)

(підпис)

(посада, Власне ім'я та ПРІЗВИЩЕ відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи

Печатка

підприємства, організації, установи

«   »   2022 року (дата вибуття)

(підпис)

(посада, Власне ім'я та ПРІЗВИЩЕ відповідальної особи)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник (назва посади)
(назва підприємства)

_____
(підпис)

_____
ім'я та прізвище

«__» _____ 2022 р.

ЗВІТ

про виконання завдань навчально-виробничої практики
здобувача вищої освіти навчальної групи _____
(номер навчальної групи)

_____
(ім'я та прізвище)

У ньому містяться:

- назва підприємства (установи, організації), стислі відомості про об'єкт практики;
- підсумки виконання програми практики (що конкретно зроблено, вивчено, узагальнено, відпрацьовано практично тощо);
- висновки щодо позитивних моментів організації та проходження практики;
- труднощі, недоліки та зауваження, які мали місце під час проходження практики;
- пропозиції щодо покращення якості проведення практики.

(Обсяг – не менше ніж 2 сторінки)

Здобувач вищої освіти

_____
(підпис)

_____
(ім'я та ПРІЗВИЩЕ)